

Linjeradion i Tornedalen

1929-1952

Historik

Bob Jacobsson – Bengt Lundberg

2013

Innehållsförteckning

Ny statlig rundradiostation i Boden.	1
Linjeradion – ett led i försvenskningen.	1
Idén med linjeradion.	2
Möjligheterna till utbyggnad utreds.	2
Intresset för linjeradion hos befolkningen.	2
De första linjeradioanläggningarna klara 1929.	3
Programtider.	4
Linjeradion i tidningen Aitosuomalainen 1930.	5
Nya nät och nya abonnenter.	7
Drifttekniska problem.	8
Ny radiostation i Luleå- bättre mottagning.	8
Störningar linjeradion-telefonnätet.	9
Telegrafverket föreslår modernisering.	9
Beslut om högfrekvent trådradionät.	10

Bilagor:

- 1. Mottagare för linjeradio och trådradio.**
- 2. Radiohistoriska händelser berörande linjeradion i Tornedalen.**

Linjeradion i Tornedalen och Haparanda 1929-1952, historik.

Ny statlig rundradiostation i Boden.

I april 1925 togs en ny sändare i drift vid Bodens rundradiostation. Den var avsedd att lösa de problem med mottagningsförhållandena som rådde i stora delar av Norrbottens och Västerbottens län.

När nyhetens behag över den nya sändaren så småningom började plana ut och lyssnarnas krav på goda mottagningsmöjligheter ökade, så höjdes åter röster för en slutlig lösning av radiofrågan för övre Norrland.

Den nya sändaren måste betraktas som otillräcklig för det stora område som den var tänkt att täcka. Att anskaffa långdistansradio med "flera lampor" och en bra antennenläggning var en ekonomisk omöjlighet för de allra flesta vid denna tid. En rundradiomottagare av bättre kvalitet kostade mellan 400 och 450 kronor. Dessutom fanns det ju ingen garanti för att man fick in Bodens rundradiostation i alla fall.

Linjeradion ut provas som ett led i försvenskningen av befolkningen.

För att förstå den kanske viktigaste anledningen till att man då, framför allt från politiskt håll, valde att utprova systemet med "linjeradio" i byarna vid gränsen mot Finland, måste man känna till lite om den mycket känsliga och för många tämligen upprivande språkfrågan. Befolkningen i Tornedalen är till stor del tvåspråkig och det talades nästan uteslutande finska, åtminstone på 1920-talet, i väldigt många hem.

Svenska politiker och myndigheter såg försvenskningen av dessa finsktalande svenskar som en mycket viktig uppgift, vilket kunde ta sig sådana former och metoder, att till exempel barnen i skolorna och i de så kallade arbetsstugorna, undervisades enbart på svenska och att de på rasterna var förbjudna att tala annat än svenska.

På den finska sidan av gränsen fanns det å andra sidan grupperingar som drömde om ett Storfinland. Det var särskilt en dagstidning, Aitosuomalainen, som var känd för sina hätska utfall mot Sverige och Norrbotten. Den var de så kallade purfinnarnas speciella organ.

Det lär också ha funnits vykort att köpa i Finland med en kartbild på nya finska gränser, där Sverige fått avstå större delen av den finskspråkiga delen av Norrbottens län till Finland. Som om det inte skulle vara nog hade man också dragit gränsen så att de rika lappländska malmfälten hamnade på finsk sida.

Idén med linjeradion.

Idén med linjeradio var att man, där mottagningsförhållandena i Tornedalen var dåliga, skulle upprätta förstärkarestationer, som genom trådlinjer var förbundna med Bodens rundradiostation för programmatning.

Från förstärkarestationerna drogs separata ledningar till varje linjeradioabonment där högtalare av mindre modell skulle anslutas direkt på ledningen. Programmatningen var därför lågfrekvent.

Finessen med systemet, ur försvarssynpunkt, var att endast det svenska radioprogrammet fanns att tillgå. Hade lyssnarna valt rundradiomottagare i stället, så hade risken varit uppenbar att någon finsk station hade föredragits.

Elektricitet saknades dessutom i ett stort antal gårdar, varför ett system som inte krävde någon strömmatning hos abonnenterna var en perfekt lösning.

Möjligheterna till utbyggnad utreds.

I januari 1928 uppdrog Telegrafverket åt civilingenjör Helge Dahlström och telegrafassistenten vid Stockholms rundradiostation, Ingemar Gunnarsson, att genom fältstyrkemätningar kartlägga mottagningsförhållandena i Tornedalen. En äventyrlig 40-milaresa med hästrisla och mätinstrument påbörjades i början av februari. Under resan Haparanda - Pajala - Tärendö - Kalix upplevdes stundom 45-gradig kyla.

Dahlström beskriver dock färden bakom den lilla hästen Sirkka som oförglömlig i rislans ljuva ro, komfort och friskhet. En lång resa på oplogade vägar, genom tysta snöskogar under gnistrande stjärnor och ibland flammmande norrsken.

Radiodistriktet förordnade Ingemar Gunnarsson till chef för Bodens rundradiostation - Boden Radio från och med den 1 april 1928.

Den äventyrliga resan resulterade så småningom i ett förslag till en provanläggning för linjeradio. Den öppnades i Juoksengi den 1 juni 1929.

Intresset för linjeradio hos befolkningen.

Efter beslut av Telegrafstyrelsen att fortsätta försöken med linjeradio i byarna mellan Karungi och Svanstein, gjorde Ingemar Gunnarsson en undersökning av intresset för linjeradio hos befolkningen i området.

I en rapport till Telegrafstyrelsens Radiobyrå konstaterar han att abonnemangsgiften på 20 kronor per år i allmänhet ej verkar vara avskräckande för abonnemangstecknande i byarna norr om Övertorneå.

I Svanstein utgjorde dock avgiften största hindret. ”Byn är mycket fattig och befolkningen därstädes består till största delen av f.d. bruksarbetare, som nu slå sig fram på små egna hem och tillfälliga arbeten. Teckningslistan samlade här endast 20 namn och torde detta vara det största antal

som under de närmaste åren kan påräknas därstädes. Med anledning härav ber jag att få föreslå, att byn redan nu förses med linjeradiostation”.

I byarna söder om Övertorneå ansågs avgiften vara billig.

Gunnarsson konstaterar vidare att intresset för linjeradio i Juoksengi på någon månad hade avtagit i vissa familjer på grund av svårigheten att uppfatta svenska språket, ”men torde de flesta av dessa framdeles kunna påräknas som linjeradioabonnenter, enär intresset för linjeradio är stort hos ungdomen”.

Önskningar hade vidare uttalats från den äldre befolkningen i Juoksengi att få höra finsk gudstjänst från Haparanda kyrka!

Intresset för linjeradio i Kuivakangas, Luppio, Risudden och Karungi var mycket stort. Teckningslistorna hade på kort tid samlat så gott som halva antalet gårdar i samtliga byar.

Att teckningslistan i Skogskärr endast hade samlat 3 namn tillskrev Gunnarsson det förhållandet att byn låg mer isolerad än övriga byar i dalen och på grund därav ej hade hört talas om försöken med bygderadio i Juoksengi.

Gunnarsson fortsätter med att konstatera att de längsta stamledningarna torde bli i Hedenäset där linjeradioförstärkaren måste placeras i Hieta-niemi telefonstation, emedan nätspänningen å stationen i Hedenäset vid kvällsbelastning endast var 110 volt.

Anslutningen av abonnenterna i de olika byarna kunde i de flesta fall ske med ledningar direkt från stamledningarna till hustaken. I några fall hade de tecknade abonnenterna ålagts att anskaffa och till Telegrafverket överlämna erforderligt antal trästolpar.

De första linjeradioanläggningarna klara 1929.

Under hösten 1929 färdigställdes linjeradioanläggningar i Karungi, Risudden, Hedenäset, Luppio och Kuivakangas.

Programmet kom som tidigare nämnts på blanktråd från Bodens rundradiostation och terminerade på telefonstationen i Karungi. Från Karungi gick programmet vidare på stamledningar upp till Risudden, Hedenäset, Luppio, Kuivakangas och Juoksengi. Stamledningarna kunde vara av koppar eller järn och hade som regel dimensionen 3 millimeter.

På varje telefonväxelstation i ovannämnda byar uppsattes en eller två linjeradioförstärkare. De var alla av fabrikat Philips 50 watt, typ 2761. Övrig standardutrustning var ett kontrollbord eller kontrollskåp, hörtelefon, skjutmotstånd och tidströmbrytare. På några stationer fanns även en mikrofon.

Från växelstationerna övergick linjeradionätet i så kallade bygdenät, vilka i sin tur, i förhållande till växelstationerna, var uppdelade i ett norra och ett södra bygdenät. Dessutom anslöts närbelägna mindre byar där det fanns intresse för linjeradio. Benämningen bygderadio blev så småningom nästan lika mycket använd som linjeradio.

Bygdenäten i form av högtalarledningar bestod av stamledningar upplagda i stolpar fram till lämpliga förgreningspunkter. Från dessa fortsatte ledningarna parallellkopplade till respektive abonnent. De ledningarna var som regel av koppar, järn eller brons med dimensionen 1,5 millimeter.

Hos abonnenterna inplacerades högtalare med volymkontroll. Högtalarna var av typ AGA Beyer, Philips A5, Philips 2606 eller Philips 2016.

Några av de första abonnenterna i Juoksengi var:

Inom norra bygdenätet

Arbetaren Elis Taaveniku
Skomakaren Emil Tina
Skomakaren Johan Grym
Hemmansägaren Emil Aasa
Hemmansägaren Karl Aasa
.....

Inom södra bygdenätet

Målaren Levi Niska
Snickaren Johan Löpare
Caféägaren Elina Wahlberg
Smeden Frans Lahti
Hemmansägaren Johan Lampinen
.....

Inom Lempisenpää

Gränsuppsyningsman Oskar Peuravaara
Hemmansägaren Henrik August Lampinen
Gränsuppsyningsman Oskar Löfgren
Hemmansägaren Harald Lampinen
Hemmansägaren Eskil Keisu
.....

Programtider.

Från början var det tänkt att de som innehade linjeradioabonnemang skulle få avnjuta Bodens rundradiostations program från programmets början, på vardagarna dock tidigast klockan 17, till som regel klockan 22.

Det blev emellertid så att växelstationsföreståndarna vid respektive station blev ålagda att sköta in- och urkoppling av programmet varje dag och på

de tider som meddelades per post från Boden Radio lördagen före aktuell vecka.

Ungefär 10 minuter innan dagens rundradiosändning skulle börja sändes från Boden Radio ett lednings- och förstärkareprov, som enbart var avsett för linjeradiostationerna. Under den tiden skulle stationsföreståndarna observera ljudstyrka och ledningskvalitet. På särskild uppmaning till var och en över programledningen från Boden, till exempel "Karungi! Svara i telefon" skulle respektive telefonist omedelbart meddela hur provet utfallit men också lämna besked om kvaliteten på föregående sändning.

Senare tillkom tidströmbrytare som slog ifrån förstärkarna nattetid men som också kopplade in dem på söndagsmornarna så att telefonisterna kunde få sovmorgon.

För det extra arbetet med linjeradion erhöll föreståndarna ett arvode av 75 kronor per år samt 1 krona per år för varje abonnent. Ersättningen utbetalades i regel kvartalsvis eller vid avräkning med telefonstationen.

Sålunda erhöll, för perioden 1 oktober 1929 - 31 mars 1930, växelstationsföreståndarna följande arvoden:

Änkefru M Engström, Juoksengi	61:-
Fru M Bergqvist, Karungi	64:-
Hemmansägare K Mörthberg, Risudden	49,50
Gränsuppsyningsman Hedström, Hedenäset och hemmansägare H Sandqvist, Hietaniemi	68:-
Handlare A Lindahl, Luppio	55:-
Handlare J E Rova, Kuivakangas	64:-

Avgiften för linjeradioabonnemanget var 20 kronor per år, som erlades med 10 kronor den 1 april och 10 kronor den 1 oktober. Vid utgången av 1929 fanns 273 abonnemang i området fördelade sålunda:

Juoksengi	47	Risudden	24
Karungi	53	Luppio	35
Hedenäset	61	Kuivakangas	53

Från och med 1930 infördes för nya abonnenter en inträdesavgift på 20 kronor.

Linjeradion i finska tidningen Aitosuomalainen 1930.

I nummer 31 av den tidigare nämnda finska tidningen Aitosuomalainen utgiven den 29 april 1930 fanns en artikel som behandlade linjeradion. Visserligen kallar man det berörda området för Västerbotten men det är alltså Tornedalen som det handlar om. Översättningen av artikeln har förmodligen gjorts av chefen för Boden Radio, Ingemar Gunnarsson, som lär ha varit född i Haparanda, och som kanske behärskade det finska språket.

” Försvenskningen bland Västerbottens finska befolkning har hittills i första hand varit folkskoleanstaltens omsorg, vilka skolors arbetsmetoder, som vi flera gånger ha omtalat hava varit synnerligen grundliga. När trots allt skolbarnens förmåga att uttrycka sig på svenska har förblivit något svagare än vad önskligt hade varit, har man försökt finna på andra sätt för att nå slutmålet. På skilda platser inom den finska befolkningens bosättningsområde hava grundats s.k. arbetsstugor och de i dessa skolhem boende barnen hava t.o.m. under ferierna fått öva sig i svenska språkets begagnande. Under somrarna hava finskspråkiga barn skickats ut till ”goda hem på svenskt språkområde”. För de från folkskolan utgångna ha hållits bygdekurser och dessutom har den i Övertorneå sedan tiotal år verksamma folkhögskolan dragit sitt strå till stacken.

Men nu har man hittat på ett nytt sätt, med vilket för tornedalsbefolkningen gives än större möjligheter att komma i förening med det övriga Sverige. Den i Luleå utkommande Norrbottens Tidningen berättar, att med början av sista sommaren, har allt som allt 6 st linjeradiostationer grundlagts på finskspråkigt område, nämligen den första i Juoksengi och i dessa dagar ytterligare i Kuivakangas, Luppio, Hietaniemi, Karunki och Vitsaniemi. Till ortens telefonstation sändas från Bodens stora radiostation radioprogrammet per tråd. Från telefonstationen, som är utrustad med linjeradioförstärkare, äro enligt kraftledningssystem dragna ut i byn tvenne huvudledningar, till vilka bybornas enskilda ledningar äro anslutna. På telefonstationen finns en provhögtalare för att justera ljudstyrkan. Årsavgiften är 20 kronor och tillsammans ha dessa stationer redan 300 radiomottagare, enbart i Juoksengi 67 st. Under sommaren kunde man i Juoksengi by höra högtalare från så gott som varenda stuga. För Telegrafstyrelsen ha dessa anläggningar kostat minst 55.000:- kronor. Enbart ledningsnätet lär hava kostat 45.000:- kr.

Klart är, säger vederbörande ingenjör i Telegrafstyrelsen, att dessa bygderadioanläggningar äro ett verksamt hjälpmedel i försvenskningens arbetet bland dessa traktens finsktalande befolkning. Många finsktalande finnar finnes bland abonnenterna och den folkgunst, som bygderadion redan åtnjuter, borgar för, att bättre propaganda för svenska språket knappast kan uppletas. Norrbottens Tidningen tillägger för egen del att den av flera abonnenter har mottagit mycket tacksamma uttalanden om bygderadions välsignelsebringande verksamhet. En annan gång nämner samma tidning det Telegrafstyrelsen i dagarna har igångsatt byggandet av radioutsändare i Haparanda kyrka. När anläggningen blir färdig, vilket lär ske om ett par veckor, är det meningen att sända ut gudstjänster däriifrån genom Bodens radiostation. Då i Haparanda kyrka även hållas finska gudstjänster, lär detta nya försvenskningens arbetets nya redskap dock någon gång bära ut även finskspråkiga program till Västerbottens ödebygder. Men det oaktat lär ovannämnda ingenjör hava mycket rätt i sitt påstående, att bygderadion är ett verksamt medel i försvenskningens arbetet”.

Den ingenjör som artikelförfattaren åsyftar torde ha varit linjeingenjör Ahlbom i Luleå.

Nya nät byggs och nya abonnenter ansluts.

Under hösten 1930 anslöts ett 70-tal abonnenter i Övertorneå till linjeradionätet. I samband med detta togs linjeförstärkaren från Risudden till Övertorneå. Risudden, men även Luppjo, matades i stället från förstärkaren i Hedenäset.

I maj 1936 meddelade chefen för Kungl. Telegrafstyrelsens Radiobyrå, Seth Ljungqvist, att beslut tagits att även anordna ett linjeradionät inom Haparanda stads frikretsområde. Som önskemål angavs att telegrafkommisarien i Haparanda skulle anskaffa abonnenter, dock tills vidare högst 95 stycken.

Avsikten var att abonnemangen skulle gälla från och med den 1 oktober 1936, men önskvärt var att åtminstone en del av abonnenterna kunde kopplas in tidigare.

Det som i uppbyggnad skilde Haparandanätet från det tidigare tornedalsnätet var att man nu till stor del använde sig av kabelledningar, varför man ej kunde använda så höga nivåer på ledningarna som tidigare för att kunna ansluta högtalarna direkt på dessa. Hos abonnenterna uppställdes därför enrörsförstärkare med inbyggda högtalare. Denna lösning innebar dock en fördel för abonnenterna, då högtalare av elektromagnetisk typ kunde användas, vilka gav större effekt och bättre ljudkvalitet.

Ledningarna drogs in till abonnenterna precis som en telefonledning och före väggplinten, som skulle vara försedd med apparatsnöre, inkopplades en vevomkastare. Ledningssystemet skulle ur elektrisk synpunkt vara helt frikopplat från telefonnätet, men fick givetvis uppläggas på samma stolpar som telefonledningarna.

Abbonentförstärkarna var svensktillverkade, för lik- eller växelström, av typ RbE - 3052 eller A4 11217 medan linjeradioförstärkaren på telefonstationen fortfarande var av typ Philips 50 watt, typ 2761.

Inträdesavgiften för abonnemanget i Haparanda var 10 kronor med en årsavgift på 30 kronor, att erläggas med 7,50 per kvartal. Vid årets slut hade linjeradionätet i Haparanda 123 abonnenter.

En fast monterad mikrofonförstärkare för gudstjänsterna i Haparanda kyrka anordnades, vilket de äldre Juoksengiborna säkerligen blev glada över.

I januari 1937 erhöll Ingemar Gunnarsson vid Boden Radio en framställan om att linjeradio skulle anordnas i Svanstein. Teckningslistan innehöll 26 namn.

Under hösten anslöts abonnenterna i Svanstein till tornedalsnätet.

Drifttekniska problem.

Vissa drifttekniska problem började så småningom visa sig i linjeradionätet. De högtalare som installerats 1929 och 1930 blev allt oftare föremål för service och reparation. Detta skedde genom insändande av apparaterna till Bodens rundradiostation där man ofta fick putsa upp och fernissa dem, byta anslutningssnören, fästa nålar och koner, byta nålar mm. I en skrivelse till Radiobyran i juli 1937 begär personalen i Boden att man successivt skall gå över till Telefunkens högtalarmodell, LV 34 Volks-Laut-sprecher, som hade provats i Svansteinområdet och som där blivit mycket omtyckt.

En annan olägenhet med nätet var den alltid mer eller mindre förekommande överhörningen från linjeradion till telefonnätet. Linjeradions trådar var som regel placerade 1 meter över telefonnätets trådar i stolparna varvid både avlednings- och induktionsstörningar kunde uppstå. Detta förhållande underlättades av att linjeradioförstärkarna nästan alltid gick på full effekt för att klara av hela nätet.

Ett allvarigare förhållande var överhörningen från telefonnätet till linjeradionätet. Att kunna avlyssna grannarnas telefonsamtal ”på radion” var säkert ganska spännande för många, men detta äventyrade ju telefonhemligheten vilket absolut inte fick förekomma.

1938 började man allt oftare att centralt Telegrafverket kalla linjeradionätet för lågfrekvent trådradionät.

Ny radiostation i Luleå förbättrar mottagningen i Tornedalen.

Den 2 maj 1938 stod den nya storstationen för rundradio klar i Luleå och Boden Radio upphörde med sina sändningar. Programmatningen av linjeradionätet lades nu om till Luleå.

Ingemar Gunnarsson och några av hans mannar, bland andra reparatören Karl-Erik Stenberg, flyttades över från Boden till Luleåstationen.

Stenberg var den som nu till stor del tog på sig ansvaret för det radiotekniska underhållet av linjeradionätet, som han förutom reparerade, även mätte igenom och justerade två gånger om året.

Lyssningsförhållandena i Tornedalen för dem som hade rundradiomottagare förbättrades nu givetvis avsevärt genom luleåstationens tillkomst, men helt perfekt blev det inte. Under dygnets mörka delar, särskilt vintertid, försämrades mottagningen kraftigt av interferensstörningar från en rysk eller finsk station. Dessutom slog någon telegrafstation igenom ganska kraftigt. Gunnarsson ansåg att lyssningsförhållandena följaktligen fortfarande behövde förbättras.

1940 var det år som de båda lågfrekventa trådradionäten hade flest abonnenter. I tornedalsnätet fanns då 414 och i Haparandanätet 162 lösta licenser.

Olägenheter med störningar linjeradion-telefonnätet.

I maj 1943 anländer ett brev till telegrafkommissarie Sten Laufke i Haparanda, där undertecknarna med skärpa påtalar olägenheten med störningar från linjeradion på telefonnätet.

” Då alltsedan den s.k. bygderadion i nedre Tornedalen sammankopplats med telefonnätet, så har störningar i telefontrafiken oupphörligen förekommit och då dessa störningar år efter år ökat i styrka och för närvarande äro så olidliga, att telefonen som kommunikationsmedel är så gott som oanvändbar mellan de olika byarna inom orten och även med mera avlägset belägna orter, få undertecknade telefonabonnenter i Pajala kyrkby, vilka för sin verksamhet äro i största behov av ordentliga telefonförbindelser mellan de olika orterna och därtill betala dryga avgifter såväl för abonnemang som för samtal, härmed anhålla, att vederbörande telegrafmyndigheter skyndsamt vidtaga erforderliga åtgärder för att här påtalade missförhållanden avhjälpa, antingen genom bättre isolering från telefonnätet eller helst genom helt avvecklande av bygderadioverksamheten, som, enligt vår erfarenhet, har synnerligen liten betydelse för dessa bygder, enär numera särskilda radiomottagare förekomma hos de allra flesta inbyggare.

Skulle vederbörande telegrafmyndigheter icke vilja vidtaga några effektiva åtgärder för här påtalade missförhållanden avhjälpa, se vi oss nödsakade att vända oss till högre myndigheter och även genom tidningspressen väcka deras uppmärksamhet för vår rättvisa och billiga krav”.

Brevet är undertecknat av J. Hanner (kan vara Ranner), Sten Forsström, John Kyrä och Alfred Snell.

Vilket härligt brev - rakt på sak utan krusiduller!

Det skall dock dröja till oktober 1945 innan till och med telegrafverkets personal börjar tappa sugen. Först skriver telegrafkommissarie Henry Ambrén i Haparanda till Radiobyrån och föreslår att antingen successivt byta ut de nu föråldrade högtalarna i nätet eller att högfrekvent trådradio anordnas på sträckan Haparanda - Karesuando.

Telegrafverket i Luleå föreslår modernisering.

Några dagar senare hänger Ingemar Gunnarsson i Luleå på. I sitt brev till Radiobyrån menar han att en modernisering av linjeradiosystemet skulle innebära avsevärda kostnader. På grund därav förordade han att systemet i stället skulle bytas ut mot högfrekvent trådradio som distribuerades över telefonnätet.

Av befintliga 470 linjeradioabonnenter hade 169 telefonabonnemang. Övriga kunde tillföras högfrekvent trådradio över befintliga linjeradioledningar.

Gunnarsson avslutar brevet sålunda:

”På grund av att Haparanda redovisningsområde utgör gränsområde mot öster och samma förfinskningssträvanden som förelågo 1928 fortfarande äro verksamma, anhålles att lyssnarna inom detta område beredes möjlighet att avlyssna störningsfritt svenskt program”.

Beslut om högfrekvent trådradionät.

Detta, menade Gunnarsson, kunde endast ordnas genom högfrekvent trådradio.

Den 8 maj 1948 meddelar E Sjögren vid Telegrafverkets Distriktsbyrå i Sundsvall, att efter konferens med byrådirektören vid Radiobyrån i Stockholm, Eric Esping, hade beslutats att snarast möjligt ersätta den befintlig anläggningen för tonfrekvent trådradio med en modern högfrekvent trådradioanläggning. En sådan kunde emellertid, beroende på långa leveranstider för materiel, ej beräknas bli klar förrän i slutet av år 1949.

För att under mellantiden undanröja de värsta olägenheterna med det nuvarande systemet skulle ingenjören Ruud från Radiobyrån komma att inspektera anläggningen under nästkommande juni månad.

I början av 1950-talet hade antalet abonnenter minskat radikalt för att sedan helt upphöra då de lågfrekventa näten successivt ersattes av det högfrekventa trådradionätet. I januari 1952 fanns 269 abonnenter i torne-dalsnätet och i Haparandanätet fanns 94.

För 1953 redovisades inga återstående abonnenter i linjeradionätet, som under årens lopp också kallats bygderadio, lågfrekvent trådradionät och tonfrekvent trådradionät.

Det nya högfrekventa trådradionätet samlade under första halvåret 1953 hela 1134 abonnenter i området.

Bob Jacobsson

Källor.

Genom tråd och eter. Nina Wormbs. Etermedierna i Sverige. 1993.

Radiolyssnarens uppslagsbok. 1950.

Tele 3.1975. Televerkets tekniska tidskrift. 1975.

Televerket 1853-1993. K.V. Tahvanainen.

Teracoms arkiv Luleå.

Biografi.

Bob Jacobsson född 1938 och uppvuxen i Kiruna. Har arbetat med radio och TV sedan 1961 vid både Televerket Radio och Teracom i Kiruna, Luleå och Stockholm.

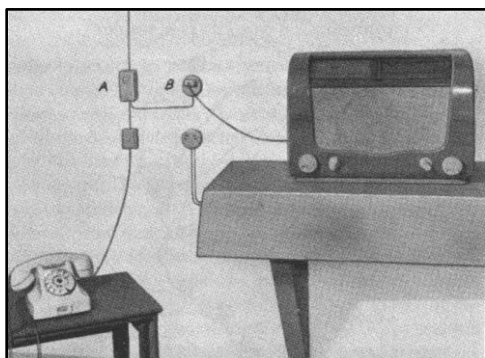
Bengt Lundberg född 1935 och uppvuxen i Luleå. Har arbetat med radio och TV sedan 1958 både i Televerket och Teracom i Karlsborg och Luleå.

Mottagare för linjeradio och trådradio.

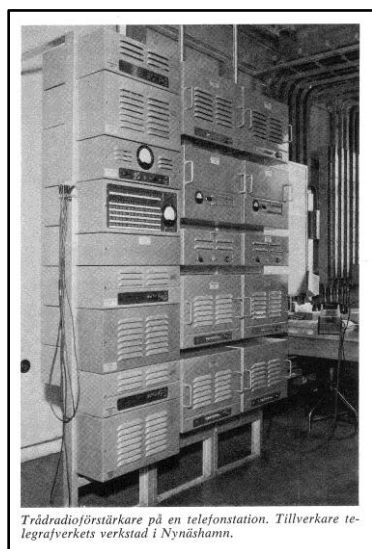

Mottagare för linjeradio. Innehöll enbart högtalare med förstärkare och volymkontroll. Programmet matades på separat ledning till varje abonnent från telestationen. Endast det svenska programmet kunde avlyssnas. Radiolicens måste lösas. Ljudkvaliteten mycket dålig på grund av långa luftledningar ofta blanktråd.

Foto: Teracom

Mottagare för högfrekvent trådradio. Mottagare utrustade för mottagning av trådlösa sändningar krävdes. Mottagaren anslöts till telefonledningen via ett filter som enbart släppte fram de högfreventa programsignalerna till mottagaren där de kunde avlyssnas genom att "skruva in" rätt frekvens. Programmen distribuerades via den befintliga telefonledningen, tillsammans med ev telefonsamtal. Flera program kunde sändas på samma ledning. Radiolicens var nödvändig. Ljudkvaliteten avsevärt bättre än i linjeradiosystemet. Foto: Telev

Trådradioförstärkare på en telefonstation. Tillverkare telegrafverkets verkstad i Nynäshamn.

Utrustning på telestation för högfrekvent trådradio.

Förstärkarutrustning och sändarutrustning för utmatning av program på telefonnätet. Sändarna matades med program som överfördes via särskilda programledningar eller via radiolänk. Foto:Televerket.

Radiohistoriska händelser berörande linjeradion i Tornedalen.

- 1925** Boden radio börjar sända över den nya statliga rundradiosändaren. Radiotjänst och Radioklubben i Boden svarar för programmen.
- 1929** Linjeradioanläggningen i Juoksengi klar.
- 1936** Beslut att bygga linjeradionät i Haparanda.
- 1937** Framställan lämnas om linjeradionät i Svanstein.
- 1938** Den nya radiostationen i Luleå börjar sända program och Boden radio upphör med sina sändningar. Programmatning till linjeradion från Luleå.
- 1940** Året med flest abonnenter i linjeradionäten. 434 st i Tornedalsnätet och 162 i Haparandanätet.
- 1948** Beslutas att högfrekvenstrådradionät skall ersätta linjeradionäten.
- 1952** 269 abonnenter.
- 1953** Inga abonnenter kvar i linjeradionäten. Tas ur drift.

Nordlig Radiohistoria

Norra Sverige har en mycket intressant och väldokumenterad radiohistoria. Vi beskriver de första rundradiostationernas historia i nedanstående skrifter.

Boden radio. 1914-1975.

Luleå långvågsstation. 1938- 1978

Kiruna radiostation. 1926-1972.

Malmbergets radiostation. 1927-1972.

Umeå radiostation. 1924-1974

Tidig radio i Porjusområde.t 1919-1966.

**Porjus rundradiostation.1945-1971.*

**Harsprånget kraftledningsradio.1955-1966.*

**Radio Suorva-Porjus.1919-1923.*

Linjeradion i Tornedalen. 1929-1952.

I Norrbottens Museums och Norrbottens Hembygdsförbunds
årsböcker:

”Norrbotten 2000” under rubriken:

”När rundradion kom till Norrbotten.”

”Norrbotten 2011” under rubriken:

”Tidig radio i Norrbotten.

Information

E-post: radiohistoria.norr@gmail.com

www.radiohistoriainorr.n.nu

Bob Jacobsson och Bengt Lundberg
Stockholm - Luleå